

yat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Hüseyin Sadettin Arel yazmaları arasında Kenzî'nin mûsiki nazariyatıyla ilgili küçük bir risâlesinin bulunduğunu kaydetmişse de adı geçen kütüphane koleksiyonunda böyle bir esere rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, IV, 428; Safâî, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 2524, vr. 165; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 589-590; *Sicill-i Osmani*, II, 147; *Osmanlı Müellifleri*, I, 154; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 296; Ergun, *Antoloji*, I, 143, 291-293; M. Çağatay Uluçay, *Manisa Önlüleri*, Manisa 1946, s. 64; Vasfî Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara 1955, s. 373; Şengel, *İlahiler*, III, 125, 127; Nuri Özcan, *XVIII. Asırda Osmanlılar'da Dinî Mûsikî* (doktora tezi, 1982, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), II, 689-697; "Hasan Kenzî", *TA*, XIX, 12; Öztuna, *BTMA*, I, 334; "Hasan Kenzî", *TDEA*, V, 281.

NECDET OKUMUŞ

HASAN KUVEYDİR

(حسن قويدر)

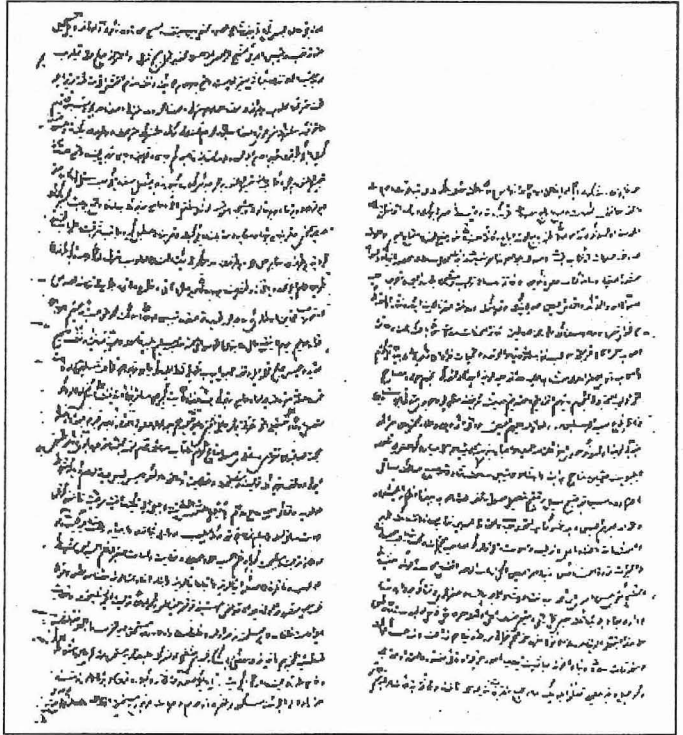
Hasan b. Ali (b.) Kuveydir el-Halifî (ö. 1262/1846)

Arap edip ve şairi.

1204 (1789) yılında Kahire'de doğdu. Aslen Mağribli olan ailesi bir süre Filistin'in el-Halî bölgesinde oturmuş, daha sonra babası ticaret yapmak için Mısır'a gidip yerleşmiştir. Hasan Kuveydir, Ezher Üniversitesi'ne devam ettiği sıralarda Ezher şeyhi olan şair ve âlim Hasan el-Attâr ile Hasan el-Ebtah, İbrâhim es-Sekkâ, İbrâhim el-Bâcûrî ve diğer bazı âlimlerden çeşitli ilimlere ait dersler aldı ve edebiyat okudu. Edebiyat ve lugata karşı özel ilgisi sebebiyle kısa zamanda bu alanlarda üne kavuştu. Ayrıca manzum ve mensur birtakım risâleler kaleme aldı. Hasan Kuveydir'in resmî görevde bulunduğu dair herhangi bir bilgi yoktur. Babasından kalan servetle Mısır-Suriye arasında ticaret yaptığı bilinmektedir (Muhammed Kâmil el-Fikî, XXII [1950], s. 435). Ancak bu ticaret ilimle meşgul olmasını engellememiştir. 1262 Ramazanında (Eylül 1846) vefat eden Hasan Kuveydir Halvetiyye tarikatına mensup cömert bir zattı. Bazı şairler onun arkasından mersiyeler yazdılar. Talebelerinden şair Mahmûd Saffet es-Sââtî'nin hocasının vefatından önce söylediği rivayet edilen "Rahmetullâhi alâ Hasan Kuveydir" ifadesinin ebced hesabıyla karşılığı onun vefat tarihi olan 1262'ye tekabül etmektedir.

Sanatkârane fakat suniliğe kaçan bir üslûpla kaleme aldığı nesirlerinde Hasan Kuveydir'in cinas sanatına fazlaca yer

Hasan Kenzî'nin vakfiyesinin ilk iki sayfası (Manisa Müzesi Ktp., Şer'iyye Sicilleri, nr. 175, s. 4-5)

verdiği görülür. Nitekim onun zamanında bu tür edebiyat revaçtaydı. *İnşâ'ü'l-Attâr* adlı eserinde de görüldüğü gibi hocası Hasan el-Attâr da yazılanlara süslü nesre ve özellikle seciye çok önem vermiştir (a.g.e., s. 436). Nesirdeki tekellüfüne rağmen eserlerinde mâna bütünlüğünü gözetken açık ve yalın ifadelerle de rastlanır. Şiirleri de nesirleri gibi sanatkârane olup didaktik manzumeleri sanatkârane söylenmiş şiirlerinden ayırt edilemez. Hasan Kuveydir'in şiirleri henüz divan halinde toplanmamıştır.

Eserleri. 1. *Neylü'l-ereb fî (nazm) müşelleşâtî'l-Ârab* (Bulak 1298, 1302; Kahire 1319). 1260'ta (1844) kaleme alınan recez bahrinde ve mesnevi (müzdevic) tarzındaki eser 221 beyittir. Eserin başında müellifin Muhammed Fennî tarafından yazılmış hal tercümesi yer almaktadır. Hasan Kuveydir, Kutrub'la (ö. 206/821) başlamış bir sözlük türüne örnek teşkil eden bu eserin, sadece bir harfinin harekesinin değişmesi dışında lafızları aynı, mânaları farklı kelimeleri (müsellesât) toplamıştır. Alfabetik bir teriple nazmedilmiş olan *Neylü'l-ereb*'in hâmişinde, metinde geçen ve açıklanması lüzumlu görülen kelimeler ele alınıp kökleri ve hangi mânaya geldikleri izah edilmektedir. Eser Enrico Vitto tarafından İtalyanca'ya çevrilerek metniyle birlikte neşredilmiştir (Beirut 1898). 2. *Müzdevicât*. Şairin kendi hayatından

söz ettiği mesnevi tarzındaki şiirleri olup Mahmûd el-Cezâirî tarafından çeşitli şairlere ait mesnevilerle birlikte *Mecmû'u Müzdevicât* adıyla yayımlanmış (Kahire 1274) ve eser daha sonra birçok defa basılmıştır (Kahire 1279, 1283, 1287, 1299, 1300). 3. *Şerhu Manzûmeti'l-Attâr* (Nüzhetü'l-ebşâr 'alâ Manzûmeti'l-Attâr). Hocası Hasan el-Attâr'ın nahve dair manzum eserinin şerhidir (Kahire, ts.). 4. *el-Ağlâl (Risâletü'l-Ağlâl) ve's-selâsil fi Mecnûn ismuhu 'Âkıl*. Çağdaşı olan şairlerden Ali Efendi'nin yaptığı intihallerin gösterildiği bir eserdir (Brockelmann, GAL, II, 629; Suppl., II, 725).

Bunların dışında *Zehrü'n-nebât fi'l-inşâ' ve'l-mürâselât* ile *Dürerü'l-bihâr ve künûzü'l-aḥbâr* da Kuveydir'in eserleri arasında kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sendübî, *A'yânü'l-beyân*, Kahire 1914, s. 17, 26; Serkis, *Mu'cem*, II, 1534-1535; Brockelmann, GAL, II, 629; Suppl., II, 725; *İzâhu'l-meknûn*, I, 464, 559, 619; II, 697; Necib el-Akîkî, *el-Müsteşriḳün*, Kahire 1964, I, 366; Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifîn*, III, 258-259; Halîf Merdem Bek, *A'yânü'l-karnî's-şâlise aşer* (nşr. Adnân Merdem), Beyrut 1977, s. 157-158; C. Zeydân, *Âdâb*, II, 596-597; L. Şeyho, *Târîhu'l-âdâbi'l-Arabiyye*, Beyrut 1991, s. 53-54; Abdürrezzâk el-Baytâr, *Hilyetü'l-beşer* (nşr. M. Behcet el-Baytâr), Beyrut 1413/1993, I, 504-511; E. Fendik, *İktifâ'ü'l-kanûḥ*, Kum 1409, s. 397, 471; Muhammed Kâmil el-Fikî, "A'lâmü'l-Ezher: eş-Şeyḥ Hasan Kuveydir el-Halifî", *ME*, XXII (1950), s. 434-439.

RECEP DİKİCİ